

El mar - John Banville

Un home que ha viscut moments intensos de la infantesa davant del mar hi retorna en la vellesa, quan ha perdut la seva dona, i s'abandona als records. Sí, reconeguem-ho, no és un argument que ens faci córrer a comprar el llibre. Hi ha un muntatge pulcre, que encavalca amb elegància les diferents etapes de la novel·la, i hi ha un parell de revelacions cap al final, però no són aquests fets els que la converteixen en memorable.

El narrador d'*El mar* és un home analític i hipersensible, capaç de condensar en paraules precises el cúmul de sensacions que se li acumula a la ment quan recorda la dona que va estimar a la infantesa o la que va estimar a la maduresa, totes dues ja desaparegudes. Encara més que en les olors, excel·leix en la descripció de la llum: cada moment del dia, cada artefacte lumínic, cada to de la pell de cada persona és particular i inconfusible. Com si pintés amb paraules, Banville ens fa veure, literalment, els tons de cada escena, així com la mena exacta de foscor o de silenci que duu adherit cada record. Resulten commovedors els autoretrats que escriu davant del mirall, tan despietadament punyents com els de Van Gogh o els de Francesc Gimeno: "He estat enretirat per una paròdia de mi mateix, una figura tristament espellifada amb una careta de monstre feta de goma tova d'un gris rosat que no té més que una semblança passatgera amb la imatge del meu aspecte que tossudament retinc al cap".

Com sabia Flaubert, el mur més anodí pot resultar fascinant si se sap mirar amb prou deteniment. La clau de volta d'una certa manera d'entendre la literatura és la capacitat de descripció. Envoltat de llibres escrita amb una prosa funcional i apressada, que basen tots els recursos en trames delirants, en diàlegs sincopats, en el·lipsis desmesurades, *El mar* recupera el lent plaer de la descripció: d'olors i de llums, però també de sentiments i sobretot de gestos. No es tracta, és clar, d'acumular adjectius un damunt de l'altre, sinó d'aprofundir en cada detall fins que esdevingui únic, desproveït de clixés i de partits presos que el contaminin. He esmentat els adjectius? Banville és un mestre en aquest art desacreditat, el d'adjectivar, i en aquell altre, tan anglès, d'encertar l'adverbi que il·lumina l'escena i en revela tots els topants.

La descripció basa el seu poder en un altre recurs, igualment clàssic, com és el de la comparació. En cadascun dels passatges, John Banville ens recorda que la comparació no és un ornament destinat a embellir la frase, sinó un dels recursos centrals que serveixen perquè el lector revisqui les situacions amb la mateixa intensitat que l'autor les ha imaginades, les ha viscudes o les ha evocades. No em resisteixo a

reproduir-ne una, la que fa el narrador d'un company de pensió, el coronel retirat Blunden: "Amb aquella armilla de color groc brillant, el botó de baix sempre primmiradament descordat i les puntes obertes sobre la panxeta, està tan concentrat i reservat com un d'aquells ocells estrambòticament emplomallats, el paó o el faisà, que sumptuosament es passegen amunt i avall a distància, desesperats perquè els mirin però fingint indiferència, mentre l'avorrida femella despreocupadament pica a terra cercant teca".

John Banville se centra en el procés que en les novel·les carrinclones s'anomena "el despertar dels sentits", en l'arrossegar del temps pel fangar, en la frustració de les expectatives, en la difícil assumpció de la soledat i del dolor, però sobretot aprofundeix en les dues etapes vitals més pertorbadores, com són la infantesa i la vellesa, i en particular en la innocència quan és febrilment evocada des de la decrepitud. Afegim-hi que el narrador d'*El mar* és dels anomenats no fiables, ja que no explica tot el que sap, en particular sobre els seus defectes i les mancances. La minuciositat amb què plasma determinats moments esdevinguts cinquanta anys abans es compensa amb la capa de silenci eloqüent amb què n'oculta d'altres de més íntims i recents. Aspre i maniàtic, amb tot acaba provocant una reacció empàtica en el lector, ni que sigui per insistència o per compassió.